

Eläinlääkäripäivät 2007
Puhe päivien avajaisissa 31.10.2007

Kansanterveys ja eläinlääkintä vuosikymmenen päästä

Pekka Puska
Pääjohtaja, Kansanterveyslaitos

Monia kansanterveydellisiä ongelmia laadittaessa on todettu, että kymmenen vuotta on toisaalta hyvin lyhyt ja toisaalta hyvin pitkä aika. Lyhyt se on siinä mielessä, että kansanterveydelliset ongelmat tänä aikana tuskin muuttuvat olennaisesti – ellei ajanjaksoon satu vaikeaa pandemiaa tai muuta biokatastrofia. Toisaalta se on pitkä aika ennakoida yhteiskunnassa tapahtuvaa teknologista, taloudellista tai järjestelmiin liittyviä muutoksia.

Jo vuosikymmeniä ovat kansanterveyden kuvaa hallinneet eräät krooniset taudit. On todennäköistä, että kymmenen vuoden kuluttuakin sydän- ja verisuonitaudit, eräät syövät, diabetes, tuki- ja liikuntaelinsairaudet ja eräät mielenterveyden häiriöt ovat ylivoimaisia kuolleisuus- ja työkyvyttömyystilastoissa. Laaja-alaisen terveystyön ja yhteiskunnallisen kehityksen ansiosta suomalaisen terveys on monella kriteerillä arvioituna parempi kuin koskaan aiemmin terveytemme aikana, mikä on johtanut odotettavissa olevan eliniän merkittävään pitenemiseen.

Samaan aikaan terveystyön haasteita riittää: Myönteisestä kehityksestä huolimatta suomalaisten terveystilanne voisi olla vielä paljon parempi, mikäli nykyisen lääketieteellisen tiedon edellyttämät asiat saataisiin väestössä toteutettua. Ovathan useimmat kansantautimme lääketieteellisesti katsoen hyvin pitkälle ja hyvin myöhäiseen ikään ehkäistävissä olevia tauteja. On myös negatiivisia kehitystrendejä, kuten alkoholin kulutuksen ja ylipainon yleisyyden kasvu, ja tauteja, joiden syitä ei vielä riittävästi tunneta.

Erittäin merkittävä tekijä tulevan kehityksen kannalta on, että elintason nousun myötä terveys ja elämän laatu kiinnostavat ihmisiä yhä enemmän. Tämä heijastuu muun muassa tiedotusvälineiden ja elinkeinoelämän lisääntyneenä kiinnostuksena sekä siinä, että kansalaiset kiinnittävät huomiota yhä monitahoisempien tekijöiden ja terveyden välisiin yhteyksiin.

Tämä koskee myös mitä suurimmassa määrin ympäristön terveysvaikutuksia, tartuntatautiuhkia ja elintarvikkeiden turvallisuutta. Vaikka tartuntatautien merkitys – kiitos hyvän terveystyön – kansanterveyden kannalta on Suomessa vähäisempi kuin muualla, vaatii hyvän tilanteen ylläpitäminen varsinkin yhä globalisoituvassa maailmassa huomattavia ponnistuksia. Samoin suurta yleisöä kiinnostaa suuresti esimerkiksi elintarvikkeiden tai erilaisten ympäristötekijöiden turvallisuusriskit.

Näissä suhteissa myös zoonoosit, eläinperäiset sairaudet sekä eläinten käsittely ja hoito herättävät yhä suurempaa mielenkiintoa. Vuonna 2004 valmistunut maa- ja metsätalousministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteinen zoonoosistrategia on tässä

suhteessa merkittävä asiakirja. Raportin toimenpidesuosituksia on lähdetty toteuttamaan, mutta on ilmeistä, että asiassa on monia haasteita.

Zoonooseista ovat ihmisten terveyden kannalta tärkeimmät (sekä määrällisesti että pitkäaikaisvaikutusten johdosta) salmonellojen, kampylobakteerien ja yersinioiden aiheuttamat sairaudet. Lisäksi EHEC ja listeria ovat tärkeitä vakavan akuutin sairauden ja kuolleisuuden takia. Zoonoottiset ruokamyrkytyksiä aiheuttavat mikrobit, kuten salmonella, kampylobakteeri ja yersinia ovat varmasti myös 10 vuoden kuluttua edelleen merkittäviä taudinaiheuttajia ihmisillä.

Eläinlääkinnän kannalta on hyvä havaita, kuinka uudet ja uudelleen ilmaantuvat taudit ovat viime vuosina olleet valtaosin zoonooseja. Näistä hyvinä esimerkkeinä ovat lintuinfluenssa, SARS ja West Nile -viruksen leviäminen Pohjois-Amerikkaan. Seuraavien kymmenen vuoden aikana tulee varmasti esiin uusia zoonooseja, joista osa voi olla merkittäviä, kuten viimeisen kymmenen vuosikymmenen aikana havaitut Nipah-virus Malesiassa ja SARS. Suomen osalta on muistettava myös villieläinten välityksellä tarttuvat taudit. Suomessahan esimerkiksi puumalavirus ja jänisrutto ovat yleisiä eivätkä aina lieväoireisia tauteja; maailmanlaajuisesti taas esimerkiksi rabies on merkittävä.

Esimerkki zoonoosien kroonisista kansanterveysvaikutuksista on arvio, jonka mukaan keskimäärin 10 % sairastuneista saa reaktiivisen artriitin suolistozoonooseista ja osa näistä jatkuu nivelreuman taudinkuvalla. On myös havaintoja verenpainetaudin ja myyräkuumeen yhteydestä. Ottaen huomioon zoonoosien suuren osuuden tartuntatautien aiheuttajina ja niiden yhteydet kroonisiin kansantauteihin on ilmeistä, että zoonoottisilla infektioilla on merkittävä yhteys kansantauteihin.

Puhuttaessa eläinlääkinnän haasteista kymmenen vuoden kuluttua kansanterveyden kannalta on siis varsin todennäköistä, että zoonoosien torjunta tulee saamaan yhä suuremman huomion. Tällä on merkitystä niin yleisen eläinten hoidon kuin eläinlääkinnän kannalta.

Toinen kansanterveyden kannalta ilmeinen ja merkittävä asia on eläimistä eristettyjen bakteerien lääkeresistenssi. Eläinlääkintäpuolella käytettävillä mikrobilääkkeillä voi olla merkitystä myös ihmisillä tauteja aiheuttavien mikrobien resistenssitilanteeseen. Laajamittainen antibioottien käyttö niin ihmisillä kuin eläimillä johtaa ilmeisten hyötyjen lisäksi myös bakteerien antibioottiresistenssin lisääntymiseen. Suomen tilanne näyttää tässä suhteessa tosin ainakin vielä varsin hyvältä. Ihmisistä eristetyt kotimaiset kannat ovat yleensä herkkiä hoidossa käytettäville lääkkeille.

Tulevaisuuden ennakoiminen on tunnetusti vaikeaa. On kuitenkin ilmeistä, että eläimistä saatavan ruuan turvallisuus ja terveellisyys ovat yhä suuremman julkisen mielenkiinnon kohteena. Tämä johtaa toivottavasti zoonoosien torjunnan vahvistumiseen olemassa olevien suunnitelmien mukaisesti; mutta myös muissa suhteissa kansalaisten kiinnostus ja siitä seuraavat viranomaistoimenpiteet heijastuvat varmasti eläinlääkäreiden työhön.